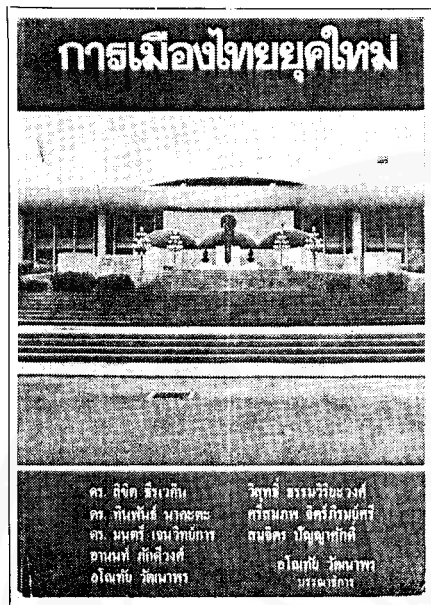

อโณทัย วัฒนาพร บรรณาธิการ,
การเมืองไทยยุคใหม่,
สำนักพิมพ์แพรววิทยา, 2527, 380 หน้า, ราคา 95 บาท.

การศึกษาประวัติศาสตร์ในไทยมีความก้าวหน้าหัน
ต่อเหตุการณ์เสมอ เมื่อ Approach ใดกำลังเป็นที่สน
ใจในสหรัฐ Approach ดังกล่าวก็จะต้องแพร่หลาย
และนิยมในไทย ระหว่างปี 1970-1980 การพัฒนา
การเมืองและการศึกษารัฐศาสตร์ในเชิง Empirical ก็
ติดอันดับท็อปฮิตทั้งในไทยและสหรัฐ และต่อมาใน
ช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 Dependency Approach ก็
เริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายในการศึกษาวิจัย แต่เป็น
เรื่องที่น่าเศร้าว่าในขณะที่รัฐศาสตร์มีความก้าวหน้า
ทันสมัย เรื่องที่ใกล้ตัวเราที่สุดกลับไม่มีความก้าวหน้า
เท่าที่ควร ระบบสังคมการเมืองไทยมีการศึกษาวิจัย
น้อยมาก ผลงานที่ออกมาส่วนใหญ่ก็เป็นของชาวต่าง
ประเทศหรืออาจเป็นผลงานของนักวิชาการไทยซึ่งใช้
กรอบแนวคิดอย่างตะวันตกมาทำการศึกษาวิเคราะห์ที่
ในรูปลักษณะคล้ายกับการพิสูจน์เรขาคณิตที่มีการ
อธิบายแนวทางการศึกษา (Approach) ของตนอย่าง
คร่าวๆ ก่อน แล้วจึงจับข้อมูลยัดใส่ลงไปในความผิด
พลาดของการศึกษาในลักษณะดังกล่าวคือ ผู้อ่านและ
อาจารย์รวมทั้งผู้ทำการศึกษาก็ไม่สามารถจะเข้าใจลักษณะ
พื้นฐานของสังคมไทยและไม่สามารถจะเห็นแนวทาง

การเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมการเมือง (Tendency
of Socio-Political Evolution) ทั้งที่เป็นมาแล้วใน
อดีตและที่จะเป็นไปในอนาคต

หนังสือการเมืองไทยยุคใหม่ ซึ่งเป็นการรวบรวม
บทความของอาจารย์และนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เสมือนว่าจะเป็น
ความพยายามที่จะออกช่องว่างในการศึกษาทั้งกล่าว ถึง
อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ยังมีข้อบกพร่องอย่าง
มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องแนวคิด (Conceptual
Framework) ที่ใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์

เนื้อหาของหนังสือการเมืองไทยยุคใหม่ ถ้าจะ
แบ่งอย่างคร่าวๆ ตามแนวทางที่ใช้ในการศึกษา มี
อยู่ 3 ตอนคือ

1. บทความที่เกี่ยวกับพื้นฐานโครงสร้างและ
การเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมการเมืองไทย ซึ่ง
ประกอบด้วย บทความของดร. ลิขิต ธีรเวคิน เรื่อง *การ
พัฒนาการเมืองไทยและ Social Change and Contemporary
Thai Politics : An Analysis of the Inter-relationship
between the Society and the Polity.*

2. บทความที่เกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของ
กลุ่มอิทธิพลต่างๆ รวมทั้งการศึกษานโยบายของรัฐ
การกระจายอำนาจและการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยบทความ
ความเรียง ความสัณฐานและลัทธิของชบวนการนัก
ศึกษาไทย : พิจารณาจากปัจจัยด้านองค์การ, ชนชั้น
นำทางธุรกิจกับการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการ
เข้ามามีบทบาทโดยตรง, ทหารกับการเมืองไทย : การ
ศึกษากลุ่มทหารประชาธิปไตยและกลุ่มนโยบาย 66/
2523, กลุ่มพลังมวลชนพื้นฐานกับการเข้าร่วมทาง
การเมืองในชนบทไทย, มองการเมืองจากนโยบาย :
ศึกษาเฉพาะด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหารและ
ด้านภาษา และ การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม
ร่วมในการพัฒนาชนบท

3. บทความที่เสนอแนวทางในการพัฒนาระบบ
สังคมการเมืองไทย ซึ่งประกอบด้วยบทความเรื่อง
ทางเลือกในการพัฒนาการเมืองไทย : ประชาธิปไตย
แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ และ การพัฒนาสถาบัน
การเมือง : การบริหารไทย ในทศวรรษ 1980

1. ในบทความของอาจารย์ลลิต ธีรเวคิน การพัฒนาการเมืองไทยและ *Social Change and Contemporary Thai Politics : An Analysis of the Inter-Relationship between the Society and the Polity*. ได้เสนอว่า การศึกษาการเมืองไทยสมัยใหม่ซึ่งมักนิยมเริ่มต้นจากเหตุการณ์การปฏิวัติ 2475 เป็นแนวทางที่ไม่ถูกต้อง เราควรที่จะค้นคว้าพิจารณาไปถึงยุคสุโขทัยหรือก่อนหน้านั้นเพื่อให้เข้าใจและให้เห็นความต่อเนื่องของสถาบันบางสถาบัน ค่านิยมและอุดมการณ์ต่าง ๆ อาจารย์ลลิตได้เน้นให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาสถาบันข้าราชการในฐานะที่เป็นฐานของอำนาจการเมือง สถาบันพระมหากษัตริย์ การรวมศูนย์อำนาจการเมืองการปกครอง ปัญหาการสืบทอดอำนาจทางการเมือง สถาบันศาสนาและระบบอุปถัมภ์ (Clientelism) การพิจารณาสิ่งเหล่านี้ไม่ควรที่จะทำโดด แต่ควรที่จะศึกษาวิเคราะห์ให้เป็นทั้งระบบ (Systematic Views)

ผู้วิจารณ์ก่อนข้างจะเห็นด้วยกับอาจารย์ลลิตและสนับสนุนต่อแนวทางการศึกษาทั้งกล่าวเพราะในปัจจุบันมีผลงานน้อยชิ้นที่พยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของระบบสังคมการเมืองไทยทั้งระบบ (Evolution of Socio-Political System) เท่าที่ปรากฏก็มีเฉพาะผลงานของนักวิชาการแนวทางมาร์กซิส ส่วนนักประวัติศาสตร์การเมืองและนักสังคมศาสตร์ ส่วนใหญ่ยังนิยมศึกษาเป็นยุค ๆ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการต่อเนื่องและการพัฒนาของสถาบัน ค่านิยมและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบสังคมการเมืองเท่าที่ควร

2. สำหรับบทความที่เกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ในระบบการเมืองไทยดูเหมือนว่าจะเป็นส่วนที่น้อยและมีข้อผิดพลาดมากที่สุดของหนังสือเล่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแนวคิดของการศึกษาและวิเคราะห์ (Conceptual Framework) บ่อยครั้งที่ผู้ทำการศึกษามีความสับสน ไม่เข้าใจถึงแนวคิดที่ตนกำลังเสนออยู่

2.1 ในเรื่อง "ทหารกับการเมืองไทย : การศึกษากลุ่มทหารประชาธิปไตยและกลุ่มนโยบาย 66/2523" ผู้เขียนได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาว่าจะไม่ให้ความสำคัญต่อเรื่องการแทรกแซงทางการเมือง

ของทหาร แต่จะเน้นและให้ความสนใจต่อบทบาทของกลุ่มที่นำในกองทัพซึ่งมีแนวคิดและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ระบบสังคมการเมือง (ดูหน้า 167) แต่ในทางปฏิบัติกลับปรากฏว่า ผู้เขียนได้อธิบายบทบาทของทหารเกือบสองภาคในการอธิบายว่า ทำไมทหารจึงมาแทรกแซงการเมือง ทั้งนี้โดยอาศัยแนวคิดว่าเป็นผลมาจากระบบสังคมการเมือง องค์การของทหาร และผลประโยชน์ของกลุ่มทหาร (Corporate Interests) (ดู Samuel L. Huntington, *Political Order in Changing Societies*. New Haven : Yale University Press, 1976. Lucian W. Pye, "Armies in the Process of Political Modernization" in *The Role of the Military in Underdeveloped Countries*, ed. by John J. Johnson. New Jersey : Princeton University Press, 1962. pp. 70-90 และ Eric A. Nordlinger, *Soldiers, in Politics : Military Coups and Governments*. New Jersey : Prentice-Hall, 1977, pp. 109-211.)

ในการพิจารณาบทบาทของทหารกับการพัฒนา เราควรที่จะศึกษาไปมากกว่าเรื่องทหารกับการแทรกแซงทางการเมือง เพราะในประเทศค่อยพัฒนาอย่างไทย ทหารเองก็มีบทบาทในทางการเมืองมาโดยตลอด เราควรที่จะให้ความสำคัญต่อองค์กรของทหารที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา อุดมการณ์และแนวคิดของทหารในการพัฒนา รูปแบบของการพัฒนาที่ทหารต้องการและอะไรเป็นสิ่งที่กำหนดจำกัดขอบเขตและแนวคิดในการพัฒนาของทหาร รวมทั้งแสดงให้เห็นด้วยว่าทหารสามารถจะพัฒนาอะไรได้บ้างและอะไรไม่ได้ ที่สำคัญ เราควรพิจารณาถึงลักษณะความต่อเนื่องของค่านิยมและ Traditionalism ที่มีอยู่ในสถาบันทหารว่าทำไมถึงยังคงดำรงอยู่และทำหน้าที่อย่างไร อย่างในกรณีของประเทศไทย ระบบอุปถัมภ์ (Patronage) มีบทบาทอย่างมากในฐานะเป็นช่องทางให้ประสบความสำเร็จในวิชาชีพและยังสอดคล้องกับลักษณะขององค์กรทหารที่เน้นลำดับการบังคับบัญชาและระบบอาวุโส ระบบอุปถัมภ์ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดและจำกัดแนวความคิดและพฤติกรรมของทหารในการพัฒนาระบบสังคมการเมือง (ดู Pichai Kouwsomran,

The Military Regime : A Case Study of Political Clientelism in Thailand from 1947 to 1963 (Unpublished : M A. Thesis, 1984) และ Thak Chaloemtiarana, *Thailand : The Politics of Despotism* (Bangkok : The Social Science Association of Thailand, 1974))

ถึงแม้ว่าผู้เขียนจะได้มีการยกข้อเขียนและคำพูดของกลุ่มทหารประชาธิปไตยและกลุ่มนโยบาย 66/2523 มาประกอบเพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวคิดทางการเมือง การพัฒนาของทหาร แต่ผู้เขียนเองก็ไม่ได้วิเคราะห์ให้แจ่มชัดไปว่ารูปแบบประชาธิปไตยที่ทหารต้องการพัฒนาเป็นอย่างไรและมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการอย่างไรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ (ดูหน้า 175-195) ข้อเขียนส่วนใหญ่เป็นเพียงการยกข้อเขียนหรือคำพูดขึ้นมาลอยๆ โดยปราศจากการวิเคราะห์ ถ้าจะพิจารณากันให้ละเอียด เราจะพบว่าถึงแม้กลุ่มทหารประชาธิปไตยอาจจะมีแนวคิดที่แตกต่างไปจากทหารไทยทั่วไป แต่วิธีการดำเนินการต่างๆ ของทหารกลุ่มนี้ยังปรากฏออกมาในกรอบรูปแบบเดิมที่ต้องอาศัยผู้นำหรือผู้ใหญ่ในกองทัพ (Patron) ตัวอย่างเช่น กลุ่มทหารประชาธิปไตยพยายามเข้าหา พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ พลเอกสฤษดิ์ จิตรปฏิมา และพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก เมื่อท่านดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทหารกับผู้นำทหารการเมือง ส่วนใหญ่ปรากฏออกมาในแบบของระบบอุปถัมภ์ที่มีการแลกเปลี่ยนระหว่างการสนับสนุนทางการเมืองกับผลประโยชน์ตำแหน่งการเมืองและการเลื่อนขั้น

2.2 สำหรับบทความเรื่อง "ชนชั้นนำทางธุรกิจกับการเมืองไทย : ศึกษากรณีการเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรง" ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่า นักธุรกิจของไทยในปัจจุบันเริ่มมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น มีนักธุรกิจเป็นจำนวนมากนับแต่การปฏิวัติ 14 ตุลาคม 2516 ได้ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา บทความนี้ได้แจกแจงรายละเอียดในเรื่องนี้ไว้อย่างดี แต่ก็มีปัญหาที่สำคัญและน่าจะยกขึ้นมาพิจารณาคือ ผู้เขียนยังไม่ได้ให้คำตอบอย่างที่เป็นที่

น่าพอใจว่าทำไมนักธุรกิจไทยจึงหันมาแสวงหาอำนาจทางการเมืองมากขึ้น แทนที่จะหาผู้คุ้มครอง (Patron) ตั้งในอดีต

บทความนี้จะมีคุณค่ามากไปกว่านี้ ถ้าผู้เขียนพยายามจะแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยนับแต่แผนพัฒนาฉบับที่ 1 มีผลกระทบอย่างไรต่อโครงสร้างสังคมเศรษฐกิจและการเมืองไทย ฐานและบทบาทของนักธุรกิจเปลี่ยนแปลงไปเช่นไร ฐานแห่งอำนาจในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมนับแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ไม่เพียงแต่จะขยายเวทีการต่อสู้ทางการเมืองซึ่งผู้นำทางการเมืองอาจจะมีได้ตระหนัก แต่ยังได้ขยายอำนาจและอิทธิพลของผู้นำการเมือง รวมทั้งแวดวงของกลุ่มผู้นำซึ่งแต่เดิมเคยกระจุกตัวอยู่เฉพาะในหมู่ผู้นำทหารและข้าราชการมาสู่นักธุรกิจและ technocrats มากขึ้น (ดู John L.S. Girling, *Thailand : Society and Politics* (Ithaca : Cornell University Press, 1981), pp. 73-103.) นอกจากนี้ทรัพยากรทางด้านเศรษฐกิจก็เริ่มมีบทบาทสำคัญในฐานะของการเป็นฐานอำนาจของผู้นำทางการเมืองที่จะใช้ในการสร้างความภักดีของลูกน้องกันทั้งในรัฐสภาและสถาบันทหารข้าราชการ

ผู้วิจารณ์ขอแย้งผู้เขียนในสมมติฐานที่ว่านักธุรกิจเข้าร่วมทางการเมืองมากขึ้นหลัง 14 ตุลาคม 2516 เพราะความอยากเป็นรัฐมนตรีและเพราะระบบการเมืองได้เปิดมากขึ้น เหตุผลดังกล่าวเหมือนกำปั้นทุบดินที่ยังไง ก็ไม่มีวันผึก ความจริงแล้วถ้าเราจะพิจารณาให้ดีเราจะพบว่าเมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมนับแต่แผนพัฒนาฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ระบบสังคมการเมืองไทยได้เปลี่ยนไปมาก ระบบอุปถัมภ์ที่เคยใช้ได้ผลในการปกป้องผลประโยชน์ของนักธุรกิจก็เริ่มที่จะไม่มีประสิทธิภาพ (ดู James C. Scott, *Comparative Political Corruption*, New Jersey: Prentice-Hall, 1972) ด้วยเหตุนี้แทนที่นักธุรกิจจะพยายามหาผู้คุ้มครองดังแต่ก่อน นักธุรกิจก็เริ่มที่จะหาทางเลือกใหม่ในการมาปกป้องผลประโยชน์ของตนด้วยการแสวงหา

อำนาจและอิทธิพลทางการเมือง การที่นักธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองและดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีรวมทั้งรัฐสภามากขึ้น ภาพความขัดแย้งในทางการเมืองเองก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย จากเดิมที่เคยแต่ขัดแย้งกันเฉพาะในเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ของกลุ่มทหารข้าราชการก็เริ่มมีความขัดแย้งทางค่านิยมนโยบายทางเศรษฐกิจ และการต่อสู้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการค้าของตนและกลุ่มคน การลาออกของนายบุญชู โรจนเสถียรจากรัฐบาลของพลเอกเปรม และความขัดแย้งระหว่างพรรคกิจสังคมกับพรรคชาติไทยนับว่าเป็นตัวอย่างอันดี

3. ความพยายามของนักวิชาการและผู้สนใจทางการเมืองในการที่จะเสนอแนวทางในการพัฒนานับว่าเป็นสิ่งดีและมีประโยชน์ ทำให้ภาพของนักวิชาการไม่เชิงด้อยคุณค่าหรือด้อยกว่า แต่ในเวลาเดียวกันการเสนอแนวทางดังกล่าวก็จะเป็นอันตรายอย่างยิ่งถ้าผู้เสนอปราศจากความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในแนวคิด (Concept) และแนวทางที่ตนเสนออยู่ รวมทั้งถ้าไม่มีความเข้าใจในระบบสังคมการเมืองของตนแล้ว ก็จะทำให้แนวทางข้อเสนอของตนเป็นอันตรายและมีความผิดพลาดเป็นอย่างยิ่ง ประเทศไทย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาไม่น้อยกว่า 20 ปีก็ประสบปัญหาของการกลายเป็นเครื่องทกลองที่น่าเล่นของนักวิชาการ มีผู้เคยเสนอให้เป็นผู้พัฒนาประชาธิปไตยทั้งๆที่ไม่เคยตระหนักถึงความเป็นจริงว่าลักษณะองค์การของทหารเองมีความขัดแย้งและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เช่นเดียวกันกับในช่วงทศวรรษที่ 1970 ก็มีผู้เสนอแนวทางพัฒนาสังคมไทยเชิงสังคมนิยมและแนวทางต่อสู้แบบเหมาอิลส์โดยไม่ได้พิจารณาถึงกรอบคูลให้ตัวมีส่วนใดบ้างที่ขัดแย้งกับความรู้สึกทัศนคติของคนไทย แนวทางการต่อสู้และยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นมาจึงผิดพลาดก่อให้เกิดเรื่องที่น่าเศร้าและยังเป็นความขัดแย้งกันในหมู่ฝ่ายซ้ายอยู่ทุกวันนี้ บทความเรื่อง “ทางเลือกในการพัฒนาการเมืองไทย: ประชาธิปไตยแบบผู้อุปถัมภ์—ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์” ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของเรื่องที่เสนอเช่นนั้น ผู้เขียนพยายามชี้แนะว่าแนวทางการสร้างประชาธิปไตยในขั้นเริ่ม

แรกของไทยควรเป็นประชาธิปไตยแบบผู้อุปถัมภ์และผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์อย่างญี่ปุ่น โดยไม่มีความเข้าใจพื้นฐานในแนวคิด (Concept) ของระบบอุปถัมภ์ (Patronage) และระบบสังคมการเมืองไทย

แทนที่ผู้เขียนจะพยายามอธิบายและให้ความหมายที่แจ่มชัดของระบบประชาธิปไตยแบบผู้อุปถัมภ์และผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์อย่างญี่ปุ่นว่าเป็นเช่นไร Patronage ที่ผู้เขียนใช้หมายถึงอะไร เป็นระบบความสัมพันธ์ส่วนบุคคล (Individual Nexus) ดังที่ใช้กันในหมู่นักมนุษยวิทยา (ดู Carl H. Lande, “Introduction: The Dyadic Basis of Clientelism” in *Friends, Followers and Factions: A Reader in Political Clientelism*, ed. by Steffen W. Schmidt, et al. (Berkeley: University of California Press, 1977.), pp. I—XXVIII) หรือหมายถึงกลไกทางการเมือง (Political Machine) ที่นักรัฐศาสตร์ซึ่งสนใจการเมืองในลาตินอเมริกาและแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนใช้อยู่ (ดู Christopher Claphan, *Private, Patronage and Public Power: Political Clientelism in The Modern States* (New York: St. Martin's Press), 1982) ผู้เขียนกลับเสียเวลาไปอธิบายความหมายของการพัฒนาการเมืองเสียมากมาย

นอกจากนี้ผู้เขียนยังไม่สามารถเปรียบเทียบหรือชี้แนะได้เด่นชัดว่า “แนวทางประชาธิปไตยแบบผู้อุปถัมภ์—ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์” ในญี่ปุ่น จะมีส่วนช่วยพัฒนาการเมืองและประชาธิปไตยของไทยได้อย่างไร ผู้เขียนพยายามอธิบายว่า ระบบประชาธิปไตยของญี่ปุ่นสามารถมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพก็สืบเนื่องมาจากความภักดีของสมาชิกภายในพรรคเสรีประชาธิปไตย ถึงแม้พรรคจะมีความขัดแย้งกันภายในระหว่างกลุ่มต่างๆ (Cliques) เป็นอย่างมาก แต่ด้วยความภักดีดังกล่าวจึงทำให้พรรคไม่แตกสลายและสามารถดำรงรวมกันอยู่ได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ผิดแปลกไปจากลักษณะของพรรคการเมืองไทยที่ความแตกแยกภายในพรรคเป็นสาเหตุของความเสื่อม ไม่เพียงแต่ของพรรคการเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงระบบการเมืองประชาธิปไตยที่พรรคการเมืองดำรงอยู่ด้วย การจะพัฒนาความเป็นสถาบันให้แก่สถาบันการเมืองและระบบการ

ปกครองประชาธิปไตยของไทยจะต้องอาศัยพรรคการเมืองทั้งในค่านของสมาชิกของพรรคที่จะต้องมีความรู้และยึดถือนโยบายของพรรค และในด้านส่งเสริมบทบาทของพรรคการเมืองให้มีส่วนในการพัฒนาและเอื้ออำนวยต่อระบบประชาธิปไตยมากขึ้น (ดูหน้า 315-319) การอธิบายดังกล่าวไม่ได้เป็นการอธิบายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแม้แต่น้อยในเรื่องของระบบประชาธิปไตยแบบผู้อุปถัมภ์—ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ว่าจะมีส่วนในการช่วยพัฒนาการเมืองของไทยได้อย่างไร ผู้เขียนค่อนข้างจะสับสนและหลงประเด็นที่ตนกำลังเสนออยู่ เพราะสิ่งที่ผู้เขียนเสนอก็คงเป็นสิ่งที่ได้มีการเสนอกันตลอดมาว่า พรรคการเมืองควรเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการเมืองของไทยและการที่จะทำได้ก็ต้องมีการปรับปรุงพรรคและเพิ่มบทบาทของพรรคการเมืองในการส่งเสริมการเข้าร่วมของประชาชน

ถ้าจะพิจารณาว่าระบบอุปถัมภ์มีส่วนช่วยในการพัฒนาการเมืองซึ่งอาจจะหมายถึงการสร้างความเป็นสถาบันให้แก่ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง รวมทั้งการสร้างระบบประชาธิปไตยอย่างที่ผู้เขียนให้ความหมายของการพัฒนาการเมืองไว้แล้ว ผู้เขียนควรจะศึกษาว่าบทบาทของพรรคการเมืองเป็นอย่างไร ระบบอุปถัมภ์ที่แฝงอยู่ในพรรคการเมืองและระบบสังคมมีส่วนช่วยในการพัฒนาประชาธิปไตยและสร้างความเป็นสถาบันให้แก่ระบบการเมืองและพรรคการเมืองอย่างไร งานวิจัยของนักรัฐศาสตร์ที่สนใจการเมืองในเมืองซีซิลี อิตาลี เป็นตัวอย่างที่ดีที่จะช่วยในการอธิบายและตอบปัญหาว่าระบบอุปถัมภ์มีส่วนช่วยในการพัฒนาการเมืองอย่างไร ผู้วิจัยได้เสนอว่าระบบอุปถัมภ์ในอิตาลีจริงแล้วได้พัฒนามากลายเป็นกลไกทางการเมือง (Political Machine) ที่สร้างการมีเสถียรภาพความมั่นคงให้แก่พรรคของรัฐบาลและระบบการเมือง พรรครัฐบาลได้ใช้ระบบอุปถัมภ์เป็นแกนกลางในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำหมู่บ้านและท้องถิ่น พรรคจะเสนอผลประโยชน์และโครงการพัฒนาให้แก่หมู่บ้านเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับเสียงสนับสนุนของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ระบบอุปถัมภ์ที่เคยเป็นแค่ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบุคคลก็เริ่มเปลี่ยนและ

พัฒนามาเป็นความสัมพันธ์ของระบบสังคมทั้งหมด (Mass Clientelism) และก็ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างเสถียรภาพและความเป็นสถาบันให้แก่ระบบการเมืองของอิตาลี (ดู Alex Willingwood, *Political Patronage in the Mediterranean* (London : Duck-Worth Company), 1976)

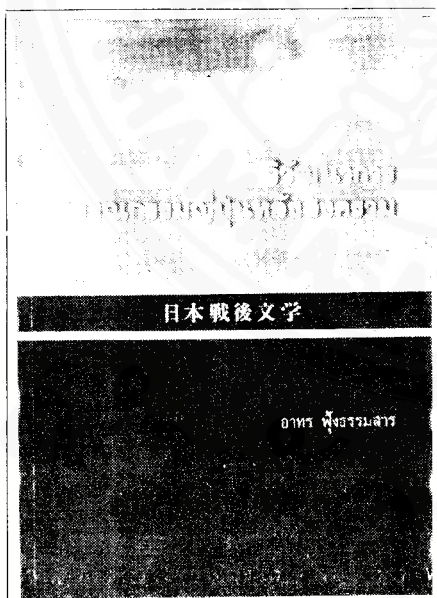
อย่างไรก็ตาม แนวการวิเคราะห์ดังกล่าวก็ยังมีความหมายมากในทางวิชาการ มีนักวิชาการหลายท่านไม่เห็นด้วยและค้านว่าระบบอุปถัมภ์จริง ๆ แล้วเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองและประชาธิปไตยมากกว่า เพราะระบบอุปถัมภ์เป็นเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบุคคลซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการทำลายความชอบธรรมของสถาบันและความเป็นสถาบันของระบบการเมืองรวมทั้งสถาบันทางการเมืองทั้งนี้เพราะสถาบันทางการเมือง อำนาจหน้าที่ต่าง ๆ เป็นเรื่องความสัมพันธ์ที่เป็นอย่างทางการ มีระเบียบแบบแผน เมื่อเกิดความสัมพันธ์ส่วนตัวแบบระบบอุปถัมภ์มากขึ้นก็จะทำลายความชอบธรรมและการมีประสิทธิภาพของสถาบันและอำนาจไป (ดู Luigi Grazino, "A Conceptual Framework for the Study of Clientelist Behavior" in *European Journal of Political Research* IV (June, 1976), p. 167)

ในกรณีของไทยนั้น ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าระบบอุปถัมภ์ค่อนข้างจะเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองและประชาธิปไตย ตลอด 50 กว่าปีที่ผ่านมานี้การเมืองของไทยก็ยังเป็นรูปของการต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ (Cliques) ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีพื้นฐานความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์ (ดู Scott, อ้างแล้ว, หน้า 61) ด้วยเหตุนี้ประเด็นที่เราจะพิจารณาและเสนอจริง ๆ แล้วควรจะเป็นว่า "ทำอย่างไรเราจะสามารถทำลายหรือลดความสำคัญของระบบอุปถัมภ์ในระบบสังคมการเมืองไทยได้" ถ้าเราทำได้ดังกล่าวนั้นลักษณะค่อยเป็นค่อยไปก็จะเป็นการช่วยพัฒนาส่งเสริมความเป็นสถาบันให้แก่ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง รวมทั้งจะเป็นการช่วยพัฒนาประชาธิปไตยด้วย

กล่าวโดยสรุป ถึงแม้ว่าหนังสือการเมืองไทยยุคใหม่อาจจะมิมีปัญหาข้อผิดพลาดอย่างมากก็ตาม แต่มาคำนึงถึงในส่วนที่มีปัญหาว่าเป็นผลงานของนักศึกษาปริญญาโทเสียเกือบทั้งหมด ก็คงจะไม่ใช่วาระที่เราจะมาคิดว่าเสียหายอะไร เพราะเป็นการแสดงความกล้าของนักศึกษาที่กล้าเสนอผลงานของตนทั้ง ๆ ที่อาจจะค่อยประสพการณ์ และเมื่อมาพิจารณาถึงลักษณะงานประเภทเดียวกันก็ทำให้คิดว่าหนังสือเล่มนี้ยังมีคุณค่ามากขึ้น เพราะมีงานน้อยชิ้นในปัจจุบันที่จะพยายามรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ระบบสังคมการเมืองไทยในปัจจุบัน หนังสือการเมืองไทยยุคใหม่ก็ยังมีข้อดีและข้อเสียในตนเอง ที่ผู้อ่านจะต้องพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งก็ถือว่าเป็นงานที่ทำหายปัญหาของผู้ติดตามเรื่องราวของบ้านเราอยู่ตลอดเวลา

พิชัย แก้วสำราญ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

อaston ฝรั่งนามสาร,
วิวัฒนาการวรรณกรรมญี่ปุ่นหลังสงคราม,
ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528, 208 หน้า,
ราคา 50 บาท.

เมื่อหนังสือ ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น (A History of Japanese Literature) โดย W.G. Aston ได้ปรากฏในบรรณพิภพในนครนิวยอร์กปี 1899 นั้น ต่อมาจึงมีนักวรรณคดีชาวตะวันตกได้ให้ข้อสังเกตไว้ดังนี้

“วรรณคดีญี่ปุ่นแสดงออกซึ่งแหล่งอันอุดมด้วยความงามและความคิดใหม่ ๆ อันสูงส่ง มีความหมายต่อชาวตะวันตก ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า การแสดงออกทางรูปแบบประเพณีวัฒนธรรมของจิตใจชาวตะวันตกนั้น เป็นไปในทางแข็งกระด้าง ก้าวร้าว แต่ของทางตะวันออกก็จะเป็นไปในทางเรียบง่ายอ่อนไหวแบบสตรีเสียมากกว่า รวบรวมว่าการสร้างสรรค์ของมนุษย์ส่วนนี้ ได้รับการรังสรรค์เพื่อความเจริญก้าวหน้าของมนุษยชาติ เมื่อตะวันตกและตะวันออกมาพบกันดังที่ประวัติศาสตร์ได้พรรณนาไว้ เราต่างก็ได้รับเมล็ดพันธุ์อันอุดมด้วยความคิดอย่างมากโดยเฉพาะทางด้านวรรณคดีแห่งศตวรรษที่ 19, 20 นี้ ในยุโรปและบางส่วนของอเมริกา นักเขียนชาวญี่ปุ่นได้เข้าไปที่จุดอ่อนของวรรณคดีตะวันตกตลอดศตวรรษที่ผ่านมา ทำให้ชาวตะวันตกได้รับเนื้อหาอันอุดมของวรรณคดีญี่ปุ่นไปด้วย”

นับตั้งแต่ประเทศญี่ปุ่นได้รับความปราชัยในมหาสงครามโลกครั้งที่สอง อเมริกาได้เข้าไปยึดครองประเทศญี่ปุ่น ยกเลิกระบบทหารนิยม ปลุกฝั่งระบอบประชาธิปไตย พัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างขนาดใหญ่ สืบกว่ามิให้หลัง ประเทศญี่ปุ่นเริ่มเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ชาวต่างชาติจึงให้ความสนใจ เริ่มศึกษาความเจริญก้าวหน้าแบบก้าวกระโดดของญี่ปุ่นมากขึ้นในหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งวรรณคดีด้วย จนกระทั่งในปี 1968 นักเขียนชาวญี่ปุ่น ชื่อ คาวาตาระ ยาทซึนาริ ได้รับรางวัลโนเบล สาขาวรรณกรรม ยิ่งทำให้การศึกษาวรรณคดีญี่ปุ่นตึกคึกมากยิ่งขึ้น

การศึกษาวรรณคดีญี่ปุ่น ประเทศไทยก็มีมานานแล้ว โดยเนื้อหาจัดอยู่ในการศึกษาอารยธรรมตะวันออก แต่ที่ใช้ตำราภาษาอังกฤษเสียเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่มีฉบับภาษาไทย มาระยะหลังนี้ เห็นมีแปลมาจากภาษาอังกฤษอยู่บ้าง ดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ ประวัติศาสตร์และอารยธรรมญี่ปุ่น 2 เล่ม ในส่วนที่ว่าด้วย